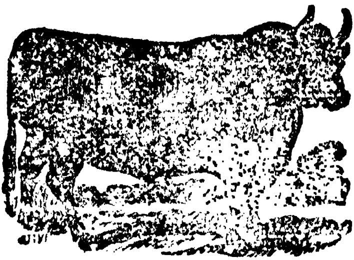
गोविलाप गायन संग्रह.

ભાગ ૧ લો.

સંગ્રહ કરનાર.

ગોસેવક બ્રહ્મચારી પ્રાણલાલ સિંહુલાલ.
શર્મા—બંગાળી.

અમદાવાદ.

યુનિયન પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ.

સંવત ૧૯૪૫. પ્રત ૩૦૦૦.

3૯૨૧

ઉપોદ્‌ઘાત.

કામધેનું વિજ્ઞપ્તી.

કૃત, ત્રેતા, દ્વાપર યુગમાં ચાર વર્ણો મારી સુશ્રૂતા વિધિયુક્ત કરતા હતા, અને ધર્મ, અર્થ, કામ, મોક્ષાદિ ચારે પુરૂષાર્થયુક્ત થઇને મોક્ષ પદ પામતા હતા. હવે કળિયુગમાં ધર્મની ગ્લાની છે તોપણ ઘણાએક પુણ્યાત્મા મારા વિષે અશ્રાંતશ્રમ કરીને પૂજ્ય બુદ્ધિથી **ગોરક્ષક સભા** ઠેકાણે ઠેકાણે સ્થાપન કરીને યોગ્ય ઉપાય કરે છે, તો પણ વૈદિક ધર્મ પાળનારા હજુ પોતાના દ્રવ્યલોભથી મારે વિશે બેદરકાર છે, એનું કારણ શું છે ! તે જણાતું નથી. હું મારી શક્તિ પ્રમાણે તમને ફળદ્રુપ છું તે છતાં તમે મારા ગોસ્વરૂપને બને ત્યાં સુધી મદદ કરતા નથી તેથી તમને ઘણું નુકશાન છે. તમને ઘી, દૂધ ન મળ્યાથી નિ:સત્વ થતા જાઓ છો તથા ખેતીને મદદ મળતી નથી. હવે દ્રવ્યલોભથી મારા કુળની ઘટતી દશા થાય છે અને તમને યોગ્ય ફળ મળતું નથી એનું કારણ તમારી આગળજ છે. અને વળી પ્રાચીન કાળના દુષ્ટ દૈત્યો ગોબ્રાહ્મણો ઉપર કેર કરતા હતા ત્યારે પૃથ્વિ સુરભી રૂપે થઇ પોતાનાં કષ્ટ નિવારણ થવાને અર્થે ઇશ્વર પ્રાર્થના કરતી માટે જરા વિચાર કરી મારે વિષે યોગ્ય કર્ત્તવ્ય ધરીને અમારૂં સંરક્ષણ કરશો– એટલે અમને સારી રીતે પાળશો. અને વેચવા સાટવા કે દાન પુન્ય કરવામાં આગળનું પાત્ર જોઇને કાર્ય કરશો કે જ્યાં મને સુખ મળે અને તમને શુભ આશીર્વાદ દઉં.

મારા માટે દયાવંત ગોસેવક પંડિતોએ લખેલ વિલાપ કાવ્યો તથા ગદ્યમાં ઉપદેશ, ફાયદા, નુકશાનાદી ધ્યાન દઈ વાંચશો, વાંચી દેખાડશો કે વંચાવશો. અને આ પુસ્તકમાં સારી રીતે મદદ આપીને તેને બક્ષીસ કરશો–મફત વહેંચશો–કે જેથી આ સંગ્રહ કરનાર ગોસેવકબ્રહ્મચારી પ્રાણુલાલ બંગાળીનો અત્યંત શ્રમ ફળીભૂત થાય–તેથી તમને યોગ્ય ફળ મળશે.

મંગળાચરણ.

तृणानि शुष्कानि वने चरित्या,
पीत्वा सुतो यांन्य मृतं स्त्रवंति ।
संरक्षिताश्चो पनयंतिवित्तं,
गोभिर्न तुल्यं धनमस्ति किंचित् ॥ १

ટીકા—ગાય જંગલમાં જઈને સુકું ઘાસ ચરી આવે છે. અને જ્યાં ત્યાંથી પાણી પી અમૃતરૂપી પદાર્થ દે છે; માટે મારા ભાઈઓ તન મન અથવા ધનથી સંરક્ષણ કરો. ગાય જેવું બીજું ધન કાંઈ નથી. ૧

तनोतु सर्वेश्वर उत्तमंबलं,
गवादिरक्षं विविधंदयेरितः ।
अशेष विघ्नानि निहत्सनः प्रभुः
सहाकारी विदधातु गोहितम् ॥ २

ટીકા—હે સર્વેશ્વર ! ઉત્તમ એવું જે બળ તે અમને આપો જે બળ વડે કરીને ગાયો વિગેરેની વિવિધ પ્રકારે

કરીને રક્ષા કરવાને સમર્થ થઇએ. તેમજ ગવાદિ પશુનું રક્ષણ કરવા રૂપ ઉત્તમ કાર્યમાં આવતા વિઘ્નોને દુર કરી ગાય આદિ ઉત્પાદક પ્રાણીના રક્ષણના હિત અર્થે અમને સહાય કરનારા થાઓ. ૨

यस्माज्जातं जगत्सर्वं, यस्मिन्नेव पिलीयते ।
येनेदं धार्यतेचैव, तस्मै विश्वात्मने नमः ॥ ३

જે થકી આ સર્વ જગત ઉત્પન્ન થયું છે, જેમાં લીન થાય છે, અને જેણે કરીને ધારણ કરાય છે એવા જે જગતના અંતર્યામી ઇશ્વર તેને નમસ્કાર કરૂ છું. ॥. ૩.

નાટકમાં ગવાતી હપનું ગાયન આશા પીલુ.

રાજ પ્રજા ઐાસર્વે ભેખધારી, કોઇ તો ચઢોરે ગાયની વારી; ટેક.
જીવતનું સુખ ગાય અજી પ્રભુ, તેના દુઃખમાં થાઓને તૈયારી. રાજ.
ગાય બંધી વધ થંભમાં પુકારત, કેમ ફરો છો થઈ સુખકારી; રાજ.
દૂધ દહી ધૃત ક્યાંથી મળશે, જો વેપાર રહ્યો જગ જારી. રાજ.
કેનો પ્રતાપ રહ્યો છે તનમાં, તે નથી જોતા મનમાં વિચારી; રાજ.
ખાય છે ત્રણ ને દે છે પયઘૃત, તેનો વધ કેમ લ્યોછો સ્વીકારી. રાજ.
પ્રાણલાલ વિનવીને કહે છે, મારી અરજ આર્ય લ્યોને સ્વીકારી. રાજ.

મુજે છોડચલા બનજારા એ રાગ.

મારી આર્ય અરજ ઉરધારો, મારી ગાવડી માવડી ઉગારો;
તે દૂધ દહીં ઘૃત દેછેરે પીડા, અગણિત સેછે;
મરે ખુટ બન્યો ગુન ગારો. મારી. ૧
હું જંગલ જંગલ જાઉં, ત્યાં ઘાસ ફુસ ચુંગ આઉં;
ઘી દૂધ દઉ જગ પ્યારો. મારી. ૨
જે ભોજન દ્યો તે ખાઉં, ઘર છોડ કહું ના જાઉં;

જુઓ જોતું નથી ગોતનારો. મારી. ૩
હું અનેક સુખ દેનારી, કરી કરતા સૌથી પ્યારી;
તે સઘળી વાત વિચારો. મારી. ૪
કહે પ્રાનાલાલ બ્રમચારી, તે સાંભળો સઉ નર નારી;
આગો કરણુાના પુકારો. મારી. ૫

ગોવીલાપ.

નાટકમાં ગવાતાં ગીતની દેસીમ.ાં

તમે અરજ સાંભળો મારી, ક્યમ નફ્ટ થયાં નર નારી; ટેક
હું ગરીબ ગાયણું પ્રાણી, ગુણ તેના અંતર આણી;
જે જુગતી છે તે જાણી, કરો કામ સત્ય દીલધારી. તમે. ૧
હું જંગલ જંગલ જાઉ, તહાં ઘાસ મફતનું ખાઉ;
પી પાણી તમ ઘર આવું, નવ્ય રાત રહુ કંઈ બારી. તમે. ૨
હું દીન દોયલા માપું, દહીં દુધ અને ઘૃત આપું;
સુખ સંપતિને ઠીક થાપું, દઈ ભક્ષ ખરો સુખકારી. તમે. ૩
ખટ બળદ અને ખટ ગાયે, તે મુજથી પેદા થાયે,
તે તમ ધંધામાં ધાએ, સહુ થઈ માહા ઊપકારી. તમે. ૪
મુજ પુત્ર અંન ઉપજાવે, કરી સાફ તમો ઘર લાવે;
તે અર્થ તમારે આવે, જે ભુખ તણું દુખ હારી. તમે. ૫
હું અને વંશ એ મારો, એ આદી બહુ ઉપકારો;
જે કરીએ તે નવ્ય ધારો, દીલ ધરીધારણા સારી. તમે. ૬
એ રીત રાખતાં ખોટી, મસ તમો કરમમાં ચોટી;
થઇ સંપતિ સરવે છોટી, જીંદગી થઈ ગઇ ખારી. તમે. ૭
અહી અધમ યવનો પાપી, મહા ત્રણ તાપના તાપી;

મુજ કાયા નાંખે કાપી, જે આપે છે અવિચારી. તમે. ૮
એક દુષ્ટ સ્વાદના સારૂ, તે તન કાપે છે મારૂં;
જઈ કહાં જીવને ઠારૂં, હીંમત હું સરવે હારી. તમે. ૯
મુજ રક્ષણ કરતા શુરા, તે થયા બાયલા પુરા;
દુખ કરે કેમ એ ચુરા, જહાં પેદા થૈ નાદારી. તમે. ૧૦
ભક્ષણ કરતા છે મોટા, રક્ષણ કરતા છે છોટા;
વળી સર્વ વાતના ટોટા, ભુમીમાં તેજ ભીખારી. તમે. ૧૧
છે કલેશ તણા કોઠારો, કુસંપ તણાતો યારો;
વળી ફાટ ફુટના ભારો, નીત જારી રાખે જારી. તમે. ૧૨
નુકશાન ન નજરે નવ દેખે, અન્યાય ન્યાય સમ લેખે;
પાપ પુન્ય નવ પેખે, જહાં પડે તહાંજ પથારી. તમે. ૧૩
હથીયાર નહીં કોઇ હાથે, નહિ ડંડો સોટી સાથે;
ફાટલ ટોપી છે માથે, એ પૈસાનો ભંડારી. તમે. ૧૪
આ હાલ આર્યના ભાળી, મુજ રેખ કરમની કાળી;
એમાંનુ મનને વાળી, આશા પુર્ણ પરવારી. તમે. ૧૫
મુજ ગુણ તણું મન માંઇ, નવ જ્ઞાન જણાયે કાંઈ;
તે તારે કરને સાંઈ, એ આશા કેમ થનારી. તમે. ૧૬
મુજ પુત્ર મુને નવ જાણે, તો યવનો કેમ પીછાણે;
વીપરીત જોગ આ ટાણે, બનીયો છે કાળ કટારી. તમે. ૧૭
હે ઇશ તુંજ થા ત્રાતા, મને ગણી મનુષ્યની માતા;
કષ્ટ ઓઘ આ થાતા, કરી દુર ગણી દુખીયારી. તમે. ૧૮
ગોહત્યાનું દુખ ટાળો, કરો નાશ ચાંડલો કાળો;
તો દીન ભલા સઘ ભાળો, કહે પ્રાણુલાલ બ્રહ્મચારી. તમે. ૧૯

છંદ ધનાક્ષરી ભાષા.

હોતો જોપે અર્જુન તો કરતો સહાય બીર,
અબ કોઉ ક્ષત્રિ નાહિં, સહાય કરે હાય હાય;
જાય જાય જંગલમેં ક્ષુડાવતહેં દુઃખનશોં,
ઐસે નાહીં ભૂપ જો સુનાવેં પીર જાય જાય;
કહે કવિરાજ પાય, હિંમત પ્રજાજ નાંહિ,
પરે રાજ ડરહિતેં, ગ્લાની અતિ પાય પાય;
ગાય કરૂના રસમેં. દયાકો લગાય દીલ,
ગાયકો પોકાર અબ, કરેં દુઃખ ગાય ગાય.

પદ. ૧ લું રાગ. માઢ.

જાગિને જુઓરે, હિન્દુ, જાગિને જુઓ;
આ વર્ત્તે હાહા કાર હીન્દુ. જાગીને જુઓ;
સમજો સકલ સંસાર, હીન્દુ, જાગીને જુઓ. ટેક.
દૈવત આ દુનિયા તણુંને, હિન્દનો આધાર;
ગાય જે તેને ગળે ફરતી દિસે તલવાર. હિન્દુ જાગીને.
ભાર આ ભૂમિ તણોછે ધોરી ખેંચણુ હાર;
તેનો પણ આ ભરત ભૂમિમાં વળે સંહાર. હિન્દુ.
આ કહિ જેને માનીએ, તેની ન કરીએ વ્હાર;
દુધ હુરામી આપણે, એળે ગયો અવતાર. હિન્દુ.
ગાય કેરા દેહમાં, સઉ દેવ કેરો વાસ;
તે દેવલનો નાશ દેખી કેમ ન ઉપજે ત્રાસ? હિન્દુ.
આગળ ક્ષત્રી જે હતા, ગો બ્રાહ્મણ પ્રતીપાલ;
એ બિરદને પાળવાને, કબુલ કરતા કાળ. હિન્દુ.
તે સકળ ભૂલી ગયારે, કળિયે કીધા અંધ;

અજ્ઞાને વળી આ વર્યારે બાંધી સબળા બંધ. હિન્દુ.
મળિયે આપણુ વાણિયા, તવ કહિયે જય ગોપાળ;
ગો ન પાળી જાણે તો, ગોપાળ કહેવું ટાળ. હિન્દુ.
મરતાં ગોમુત્ર મુખમાં ને, ગોબર- ચોકે શેન;
હિન્દુ થઇ કેમ ભૂલીયા? નિરખો ઉઘાડી નેણ. હિન્દુ.
સંઘવી વિનવે સઉને, સંક્ષેપે આ સ્થાન;
રંકની સુણિ રાડ આર્યોનું, ધરો અભિમાન. હિન્દુ.

શંગવી. ન. પુ.

નારાચ છંદ.

અહો દયાળુ ઇશ શીઘ્ર નામી વંદના કરૂં,
કરૂં ન કામ અન્ય મંન ભક્તિ ભાવમાં ધરૂં;
ધરે જો આશ અન્ય પાસ શું મળે મરે મથી,
કૃપા કરી ઉતાર પાર તાર આ ભવાબ્ધિથી. ૧
પ્રભુ કૃપા થકીજ શુભ રાજ્ય આજ પામીયા,
કુટીલ જોર ચોરના કરોડ દુઃખ વામીયા;
યથેચ્છ ને સ્વતંત્ર ગાન તાનમાં સહુ રમે,
દુઃખી છીએ ભવાબ્ધિમાં અમેજ એક આ સમે. ૨
ન્યાય ન્યાય ન્યાય થાય જાય પંથ પાંસરે,
સરે સહુના અર્થને સમર્થ દીનથી ડરે;
ડરે ન વ્યાઘ્રથી અજા મઝાથી હાર લૈ ભમે,
દુઃખી છીએ ભવાબ્ધિમાં અમેજ એક આ સમે. ૩
ધરે સુરિતિ નીતિ પ્રીતિ ભીતિ નાહીં કોયને,
અનેક દુઃખ મુક્ત થૈ ફરે બહુ ખુશી મને;
મને નહીં ઉચાટ વાટ ઘાટ ઠાઠથી જમે,

દુઃખી છીએ ભવાબ્ધિમાં અમેજ એક આ સમે. ૪
કુઢંગી રાજ્યનીતીમાં પ્રબંધ દુષ્ટ જે હતાં,
થતાજ કર્ણ શાદ યાદ બંધુ વર્ગ કાંપતાં;
પતાવિ વૈર્યં ભાવને પરસ્પરે સહુ નમે,
દુઃખી છીએ ભવાબ્ધિમાં અમેજ એક આ સમે. ૫
ગરીબ રંક દીન જાણિ વાણિ મારી સાંભળો,
નથીજ વ્યર્થ અર્થ શાસ્ત્રના પ્રમાણુથી ફળો;
ફલાદિ અન્ન દુગ્ધ ઘી દધી દઇ પીડા ખમે,
દુઃખી છીએ ભવાબ્ધિમાં અમેજ એક આ સમે. ૬

કુંડળીઓ.

હત્યાથી એવુ થયું ગયું બુદ્ધિ બળ રાજ,
ધીર વીર કાયર થયા બગડ્યાં સઘળાં કાજ;
બગડ્યાં સઘળાં કાજ લાજ તો પણ નહીં આવી,
ધિક મિથ્યા અભિમાન ભાન ખોયું ભરમાવી.
ગયાં ક્ષત્રીનાં રાજ્ય તજની દુર્બળતાથી,
રહ્યું ન કોઈનું માન થયું ફળ ગૌહત્યાથી. ૧

સવૈયો.

ભાન ગયું વળી માન ગયું અભિમાન ગયું ક્ષત્રી વટનું,
બ્રહ્મ થયા બ્રહ્મત્વ ગયું ગો-દાન ગયું ગંગા તટનું;
રક્ષક ગયા હિંસક રહ્યા બહુ જોર થયું લાટૂ ભટનું,
રક્ષક રક્ષક રક્ષક કરો કાર્ય કરો રે ઉલટનું. ૨

મનહર છંદ.

કરૂં છું કલ્પાંત ધ્યાન ધરૂં છું હું પ્રભુ તણું,
ફરૂં છું ફીકરમાં ઉગરૂં કોઈ રીતથી;

ભરૂં છું ચક્ષુએ આંશુ ડરૂં છું હું ઘાતકોથી,
મરૂં છું વગર મોતે ઠરૂં નહીં ચીતથી.
ઊચરૂં છું હાય મુંખ જરૂર જતાંજ જીવ,
કપરૂ છે કામ હામ નષ્ટ થાય નીત્યથી;
પોકારૂં છું હાય હાય થાય કષ્ટે જીવ જાય,
કશો ન ઉપાય દીસે પાળો કોઈ પ્રીતથી. ૧
અરેરે બંધુઓ મારા પ્યારાઓ વિચાર કરો,
નષ્ટ થતાં મુજ વંશ કષ્ટ તમ માથે છે;
મુજ પુત્ર ધોરી તેને સંકટમાં જોડી કરે,
હળે બળ જોરી ક્ષિકાર રાશ હાથે છે;
અન્ન ઉપજાવે પાણી કૂપમાંથી લાવે વળી;
રથમાં બેસાડી ગાડી દોડે બલ સાથે છે.
મુજ વંશ જાશે અન્ન વિનારે શું ખાશે સૌ સુ–
કાશે રાગ રંગ ભરયાં તિત્ર શસ્ત્ર ભાથે છે. ૨

લલીત છંદ.

અરર માહરી કેવી થૈ ગતી, મમ સુ પુત્રની મંદ થૈ મતી;
વિણુ પ્રભુને અરે પ્રાણુ જાય રે, અસહ્ દુઃખ છે હાય હાયરે. ૧
ઘૃત દધિ અને દુધ આપવા, તનથી રોગીનાં કષ્ટ કાપવા,
નિરખિ છે મને જક્ત માંયરે, સુખ નહીં મળ્યું હાય હાયરે. ૨
પ્રભુ પરાત્પરા હે દયા ધના, વિભુ વિચારશો કષ્ટ દાશનાં;
અબલ જાતને દે રૂડી ગતી, વિકળ આર્યને પ્રેર સન્મતિ. ૩
અનુપકારી હું કોયને નથી, ગુણુ ઘણા હવે શું કહું કથી;
બદલે ગુણુને દુઃખ થાય રે, નર કૃતઘ્નિઓ હાય હાયરે. ૪

કુંડલીયા છંદ.

પામી જન્મ મનુષ્યનો, નહીં પામ્યા સુભ જ્ઞાન,
જર જોરૂ કે જમીનમાં, ભુલી રહ્યા સઊભાન;
ભુલી રહ્યા સઊભાન, માન ગુમાવ્યું હાથે;
ત્રણ જન્મામાં એક, કદી નહીં આવે સાથે;
સમજી એવું સર્વ, સુધારો સઊકો ખામી;
કરજો પર ઊપકાર, જન્મ મનુષ્યનો પામી. ૧
ખરેખરા સુત માહેરા, ઉપજાવે બહુ અન્ન;
તન બલ વાધે તેહથી, રહે ખુશી સઉ મન્ન;
રહે ખુશી સઉ મન્ન, કરે નીજ ધાર્યા કર્મો;
આનંદોચ્છવ કરે, અનુષ્ટાનાદી ધર્મો;
અર્થ સહુના સરે, તરે તે વંશ પરમ્પર;
જગ સુખ કારણ એક, માહેરા સૂત ખરેખરા. ૨
ઉપકારી પય મુજ તણું, ઘણું ઘણું સુખકાર;
તેજ પુંજ કરી દુઃખ હરે, કરે શાંતી નીરધાર;
કરે શાંતી નીરધાર, ધારજો દીલમાં શાણા;
બલ બુદ્ધિ બહુ વધે, રંક રાજા કે રાણા;
પયધૃત વિણ નહીં અન્ય, જગતમાં કો સુખકારી;
કહો કહોરે હોય, કોય મુજવિણ ઉપકારી- ૩
શત્રુ સાથે જો લડો, રણમાં ધરી રીશ;
એક ટેક ધરી અરી તણા, શીઘ્ર છેદો શીશ;
શીઘ્રે છેદો શીશ, દાવાનળ દીશે;
મમતે મંડે સર્વ ગર્વથી, દંતજ પીશે;
તૃણ મુખ શત્રુ ગ્રહે, રીશ તજી કર ધો માથે;

થાય પરસ્પર સ્નેહ, નમ્યાથી શત્રુ શાયે. ૪
શત્રુ મુખમાં તૃણ લીયે, તરત તજે છે રીશ;
હાડવૈર વીસ્મૃત થઈ, કર સ્થાપો તસ શીશ;
કર સ્થાપો તસ શીશ, વીશ વસા ગુજારો છો;
હું ખાઊં તૃણ નીત્ય, કેમ અવિચાર ધરો છો;
દઊં છું ઘૃત નવનીત, કષ્ટ આપત્તિ દુઃખમાં;
કરો દયા છું રંક, અહર્નીશ તૃણ મુજ મુખમાં. ૫

ઉપજાતિ છંદ.

રક્ષોરે રક્ષો ગૌમાત રક્ષો, ઉચ્ચિષ્ટ એવું શીદ માંશ ભક્ષો;
રૂડું દહીં દુગ્ધ ઘૃત દીયે છે, નીરોગી રોગી પય તે પીએછે. ૧
જુવો જુવો કેવી છે ઉપકારી, બક્ષે હવા સર્વને સુખકારી;
શમૂળ જ્યારે તશ નાશ થાશે, પછી પછાડી સુત સૌ શું ખાસે.૨
શ્રોણીત ગૌનું યવનો બગાડે, મહાન વ્યાધી તનમાં લગાડે;
થયા સહુ ક્ષીણ પ્રજા જનો જે, અન્નાદિ નીઃસત્વ દીસેવનો જે. ૩
શુદ્રત્વ પામ્યા દ્વિજ વૈષ્ય ક્ષત્રી, યજ્ઞાદી શીક્ષા ગઈ ધર્મપત્રી;
સુદ્ધ ઘૃતે યાહુતી યાગ કર્તા, પકવાન મેવા પત્રાળી ભરતા. ૪
ગયા સહુ વૈભવ આર્ય પૂત્રો, રહ્યા નહિ યોગ્યજ ધર્મ સૂત્રો;
એવી દશા જે દીસે તમારી, એ ફળ હત્યાજ ગૌનું ભારી. ૫

લાવણી.

ગોદાન કરે તકલીફ હાનિ ભારી હૈ,
ગર્દનપર નિશદિન છુરી રહત જારી હૈ; ટેક.
કરકર પુકાર ગઉ નિશદિન હરકો હેરી,
તુમ સુનો શ્રી મહારાજ વિપતિ એક મેરી;
હમ કુંજન કુંજન ફિરે હરીહર હેરી,

સુન તેરે નામકી દેય રૈન દિન ફેરી;
ઔર અધિક દેયા હમે માર મારી હૈ,
ગર્દનપર નિશદિન છુરી રહત જારી હૈ. ૧
હમ દૂધ દહીં ઘૃત દેય કરે બલવાના,
સુનતા હે પર નહીં કરે કોઈ સન્માના;
પીપી જનનીકો સુધા સાર જગ જાના,
તપ કરકર કે ભયે દેવ રૂષિ સુ ગ્યાના;
મેરી જાન કિસે નહિ જાન અજી પ્યારી હૈ,
ગર્દનપર નિશદિન છુરી રહત જારી હૈ. ૨
જો યુક્તિસે ગોદુગ્ધ પિયે નિત મુજે,
સો નારદ શેષ મહેશ સખીરી પૂજે;
હોમ યજ્ઞ જપ કરે પાપ સબ છીજે,
તબ પર્મ બ્રહ્મ જગદીશ ઈશ પ્રભુ રીઝે;
ગઈ જબસે યારો અસલ નસલ સારી હૈ,
ગર્દનપર નિશદિન છુરી રહત જારી હૈ. ૩
કયા આર્ય બંસ હોગયે છીન અતિ દૈયા,
હય બલ બીરજ પુરૂષાર્થ હીન હત મૈયા;
જો પૂજ્ય હમારી કામ ધેનું હૈ ગૈયા,
સો દુષ્ટ કસાઈ કષ્ટ દેય દુઃખ દૈયા;
સખી હરજનકી હર ગઈ જાની સારી હૈ,
ગરદનપર નિશદિન છુરી રહત જારી હૈ. ૪

દોહરો

જુવો જુવોરે જગતમાં, થાયછે કાળો કેર;

કરે ભક્ષણ ગૌ માતનું, (એ) કયા જન્મનું વેર. ૫

સવૈયા

કહો અપનો દુઃખમેં, સપને હુ નહી કોઉ હોત સહાઈ.
રાજ બડે મહારાજ બડે, સબ સોવત હેં સુખ શેજ બિછાઇ;
ધર્મકો છાંડી અધર્મકો સાધત, રે જડ જીવદયા બિસરાઇ;
જોમન ઔર સુનો ચિત દે, તુમરો દુઃખ દારિદ જાય પરાઇ. ૧

દોહોરો

પોષક કો પોષો સદા, તો પોષે હો આપ
નાશ દેખ હો ગાયકો, પેહો મન સંતાપ. ૨

સવૈયા

ખાય જીયો મૈંતો ઘાસ હિંપાતકો, દેત તુમ્હેં દધિ દુધ મલાઈ;
તાહ પે દેખત હોં તુમ આંખિન, માર હિંમો હિકુઠાર કસાઈ;
કૈસી તુમ્હાર મતા પશુ કૌ, ભલકે બદલે દેખો હોત બુરાઇ;
જૌમન ઔર સુનો ચિતદૈ, તુમરો દુઃખદારિદ જાય પરાઇ. ૩

દોહોરો

પ્રાણીના પોષણ તણો, જન્મથી ગુણ રહેલ;
દુધ વિશેષે દસગણા, અનેક એવા મેળ. ૪

સવૈયા

એક તેએક ધની સગરે, જીનકે ઘરમેં ધનકી અધિકાઈ;
હાય મહાદુઃખ પાવતિહોં, તુમ મેરહિ વેર કયોં કીન્હ દિલાઇ;
છાંડ હું લોભ બનો ગોપાલક, જો પરલોકહુ મેં સુખદાઈ;
જૌમન ઔર સુનો ચિતદૈ, તુમરો દુઃખ દારિદ્રજાય પરાઈ. ૫

દોહરો

જેહ સમે જઠરાગ્નિમાં, પાચન ક્રિયા પ્રવેશ;
પ્રથમ થાય પય પાનથી, યાંત્રિક શક્તિ એશ. ૬

સવૈયા.

કોટિન દાન કરે નર નારીન, સોતેહિ સમ્પતિ દેહિં લુટાઇ;
હોત નહીં સુખહા હમરી, જાકી હોત હૈ ચૌદ હુ લોક પુજાઇ;
મેં તો રહી બિન્ન ખાય અરે, તુમ ઘાય રચો કુછ એગ ઉપાઇ;
જોમન ઔર સુનો ચિતદૈ, તુમરો દુઃખદારિદ્ર જાય પરાઇ. ૭

દોહરો

પરિવારે પનોતીને, રૂડા રસની રેલ;
રૂપ રંગમાં રમ્યાછે, રૂહથકીજ ભરેલ. ૮

સવૈયા

સ્વારથ હૂકો નહીં હિતભારત, દેખ બિચાર બિનય સુરભીકે;
કાહિ નહીં ઘૃત ભાવે અરે, ફિરકો નહીં ગાહક દૂધ દહીંકે;
લોગનધ્યાન કરે અબહું, જોકરે ગુનકો જીય જાન તનાકે;
સ્વારથ હુંન સધાગે જો ઐસે, અકારથ જીવનહૈં જગજાકે. ૯

હરી ગીત છંદ

ગોધર્મ હીંદુ પ્રુલોકમેં સુખ મૂલ મુનિ ભર્ણુન કરેં;
ગોધર્મ ખાન ભારત પ્રજા આરત દશા મહ પચિ મરેં;
ગોધર્મ લહિં પ્રકાશતો સબ સહ જદુખ દુર્ગુન ટરેં,
ગોપાલ પ્રિય ધનિજી વહૈં ગોધર્મ મેં જો ચિત ધરેં. ૧

કવિત

ગૌ અનકી સેવા કો પ્રીતિ સેં કરે જો કોઉ,

ઈચ્છા પરિ પુરણુ ફલ ચારોકી દાતા હૈં;
પાલૈં પરિવાર દૂધ પાય કે જીવાવે પૂત,
જાકોબલ ઐસો સોતો અંતકો બિધાતા હૈં;
લોકમેં બડાઈ પરલોકમેં ભલાઇ જાસો,
પૂછ પકડ પ્રાણી વૈતર્ણી તીર જાતા હૈ;
શેષ ઓ મહેશ શાર્દ મહિમાં બખાને જાકી,
કહેગો સેવક સુનો ઐસી ગૌમાતા હૈ. ૨

બારમાસી હરીગીત છંદ.

અસાડ ગાઢ બિલોકિ, સબમિલ બિનય કરે બનાયકે;
તૂં બિન દયા નિધિ બિપત અપની કાહિ કહોં સુનાયકે,
જબ તેં પધારે દ્વારકા તુમ હમ રહી બિલ ખાયકે;
અબ ધાય જાદવરાય ગૌઅન બેગિ લેબ બચાયકે. ૧
સાવન ભયા વન પવન ઘન ગર્જૈ ચહૂં દિશ છાયકે,
ચમકાય કે ચપલા ધૂરી પ્રાનન અરતહે આયકે;
મોહિં જાન બસ અવલ અતિ દુઃખ દેતહે ડરપાયકે,
અબ ધાય જાદવરાય ગૌઅન બેગિ લેબ બચાયકે. ૨
ભાદોંમેં સુરભી રૂદન કર કહૈં આંસું સરિર બહાયકે,
દુર્દશા જો હમરી તુમ્હેં કરી વેહુતી ચિત ચાયકે;
તબ કયો લિયો ગિરરાજ નખપર ધાર મન બચાયકે,
અબ ધાય જાદવરાય ગૌઅન બેગિ લેહુ બચાયકે. ૩
બન ઠન બધિક ગન શ્વેત ધન સેકવાંરમેં ચિત ચાયકે,
જુર બૈઠિ સબ પૂછિ મહૂરત ભડુરિન બુલવાયકે;
યે નિપટ નિર્દઈ લોભ બસ સાઇત બચાવે જાયકે,
અબ ધાય જાદવરાય ગૌઅન બેગિ લેહુ બચાયકે. ૪

કાતિક મહા ઘાતિક સો મહા ઉત્સબ કાતિકી કોં પાયકે,
કરમેલ ગ્વાલન જાય તીરથ ભેખ લેત છિપાયકે;
ધોખા ઘડી કર દુજન સોં હમે લેતહૈ મોલવાયકે,
અબ ધાય જાદવરાય ગૌઅન એગિ લેહુ બચાયકે. ૫
અગહન સો બાધક નિત્ય ઉઠ કહિં હિંદુ અન પહ જાયકે,
લાલા જો હમ કહે દેવ કર્જા ટીપ લેવ લિખાયકે;
હમ ચાર રૂપયા શૈકડા લોં બ્યાજ દેત ચુકાયકે,
અબ ધાય જાદવરાય ગૌઅન એગિ લેહુ બચાયકે. ૬
પૂસ મન દૂશન કિસાનન કષી નિજ ઉપજાયકે,
લાગે બિચારન બૂઢરેસે, બૈલ દેવ બહાયકે;
દુઈ ચાર મુદ્રા લૈકે વધિકન નાથ દેત થમાયકે,
અબ ધાય જાદવરાય ગૌઅન એગિ લેહુ બચાયકે. ૭
બન બાઘ બાધક માઘમેં ઝટપટ લગે સમુહાયકે,
નરનાહ નાહિ દિલીપ રઘુ અજ અબ ગાય લેંય છોડાયકે;
કાસોં કહોં કહં જાઉં મેરીકો શુને ચિત લાયકે,
અબ ધાય જાદવરાય ગૌઅન એગિ લેહુ બચાયકે. ૮
ફાગુન હમારો દૂધ ઘ્રત માખન મલાઇ ખાયકે,
ઉનમત્ત હુઈ ચહુંદિશ ફાગ ગાવત ફિરત ગાય બજાયકે.
તજીદઇ ઇનિ સબ લાજ અરૂ ઉર દયા મન બસકાય કે,
અબધાય જાદવરાય ગૌંઅન એગિ લેહુ બચાયકે; ૯
મધુ માસમેં યવ ઇંદ્ર મધુ જબરાજ કીન્હો આયકે,
બન બાગ ઉપબન વાટિકા પત ઝાર કીન્હ બનાયકે;
તૃણુ લૌંન રાખો ભૂમિ પરજેહિ ચર જિયેં હિત લાયકે,
અબધાય જાદવરાય ગૌઅન એગિ લેહુ બચાયકે. ૧૦

બૈશાખ યહિ બૈશાખ ખાતી યવન હમૈં મંગાયકે,
ઈક સૂત્ર કર ઈકિ સૂત્ર હમરી ગ્રીવ દીન બંધાયકે;
બૈશાખ કાટનકો મન હું યહી સૂત્ર ધારો લાયકે,
અગ્રધાય જાદવરાય ગૌઅન બેગિ લેહુ બચાયકે. ૧૧
સબ જેઠમૈં જેઠો કહત હૌં હિતુ દુજબર ગાયકે,
યહિ હેતુ ઈનકી આપદા, હમ તુમ્હેં દીન સુનાયકે;
અપરાધ ક્ષમા ઈનકો સકલ પ્રભુ રાખિયો અપનાયકે,
અબધાય જાદવરાય ગૌઅન બેગિ લેહુ બચાયકે. ૧૨

લાવણી.

હે દીન બંધુ ભગવાન દીન હીતકારી,
સુરભીકી સુનકે ટેર હરો દુઃખ ભારી. ટેક.
હમ બન તૃણ ચરી ચરી સદા તોષ મન લાવે,
સ્વાદીષ્ટ સુધા સમ મીષ્ટ ઈન્હે પય પ્યાવે.
હમરે સુત ધરણી ભાર સમ્હાર ઉઠાવે,
પોષન હીત અમીત અન્ન ઉપજાવે;
તાહૂ પર ઈનિ સબ હમારી સુરત બીસારી,
સુરભીકી સુન કે ટેર હરો દુઃખ ભારી. ૧
બાલ્યા વસ્થાલોં ઇન્હેં માત પય પ્યાવે,
ભયે યુવા દૂધ છો બૂંદ નહીં દરસાવે;
હમ તીનોપનમેં ઇનકે બલહિં બઢાવે,
આયુ પર્યંત સુખ ભોગ સકલ સરસાવે;
મરને હૂપર બૈતરણી દેત ઉતારી,
સુરભીકી સુનિકે ટેર હરીં દુઃખ ભારી. ૨
બિધિ રચિકે પ્રથમહિ હમહિ જગત ઉપજાયો,
પાલન તુમ્હાર હિત સકલ પ્રબંધ બતાયો;
મિષ્ટાન્ન તેલ ઘૃત અન્ન બસ્ત્ર દધિક્ષીરા,

હમહી ઉપજાવેં જગત વૈલ મતિ ધીરા.
તાહીસેં અબલો રક્ષા હોત હમારી,
સુરભીકી સુનિકે ટેર હરૈં દુઃખ ભારી. ૩
ત્રેતા યુગમેં એક સિંહ ગઉ ઘેરી,
સંધાનિ બાણુ રઘુ નૃપતિ તાહિ નિરબેરી;
મમ હિત ભૃગુપતિને બિ નક્ષત્રિ કીન્હી,
હત સહસ્ત્ર બાહુકો મોહિ તુરત લેલીન્હી,
શ્રી પરશુરામ નિજ પિતુ આજ્ઞા અનુસારી,
સુરભીકી સુંનકે ટેર હરૈં દુઃખ ભારી. ૪
બસુદેવ કે ગૃહ લે જન્મ સુબસી વ્રજ માંહી,
હમરે હિતમેં ગિરધારી ગોપાલ ગોસાંઈ;
હમહીંકો કુંવર કન્હૈયા લાલચકાઈ,
ક્યોં તિનકી સુધિ અરૂ બુદ્ધિ સકલ બિસરાઈ;
સોઈ ગોએં હમ અહહીં કૃષ્ણ હિતકારી,
સુરભીકી સુનકે ટેર હરૈં દુઃખ ભારી ૫
ઇંજીલ કુરાન પુરાન વેદકે માંહી,
કાહુ આચાર્યન બંધન લિખો ગમ નહીં,
અપને અપને મતકી કિતાબ કિનહેરો,
વેકાર્ય છુરી હમરી ગ્રીવાપર ફેરૌ;
દેહી યમ સન્મુખકા ઉતર અવિચારી,
સુરભીકી સુંનકે ટેર હરૈ દુઃખ ભારી. ૬
મમ દાન નિધન મૂર્ખ નહિ કતહૂ નાદીજૈ,
જોદીજૈ તો ખાનેહુકી સુધિ લીજૈ;
ભરૂરી હમૈં લૈ જાય ન જલહુ પિયાવેં,
કહો ખાનપાનકી તા ઘર કહા ચલાવેં;
લૈ બૈઠત સાંઝ સકારે હાથ દૂધ થારી;

સુરભીકી સુનકે ટેર હરેં દુખ ભારી. ૭
યહ કહત નવીન પ્રવિનજો આરત ટરી હૈં,
તિનકે ઔગુનને સકલ સદા હરિહરિ હૈ;
સમ્મતિ સુ પ્રકાશનંદકી નિજ ચિત ધારો,
ભારત બાસી જાગો નિજ હોંશ સમ્હારો;
હવો હો બલબીરાજ ધર્મ રાજ અધિકારી,
સુરભીકી સુનકે ટેર હરો દુઃખ ભારી. ૮

સવૈયા.

હેપ્રિયમિત્ર બિચારો હિયે, સબઆંતિ અહે જગ તારણ ગૈયા;
ભારત બાસી અનારી ભયે, નહી સ્વારથ હું કોકો ઉપર બૈયા;
દૂધ દહી ઘૃત દેવે સદાતિન, કોહા મારત દુષ્ટ કસૈયા;
ગો વધ મોચત યત્ન કરો નહીં, ભારતકી અબ ડૂબતિ નૈયા. ૧

દોહરો.—ગૌરી કે ગોદાવરી, યમુના નામ અપાય;
શોભા સારી તો વધે, હોય આંગણે ગાય. ૨

સ—ગાય રહી બિલ ખાય સબે વિધિ, હાય કોઈ નહિં બાત પુછૈયા;
ગો સૂતસે જગ હોત ક્ષી, ચરૂગો સુતહી બહુ ભાર ટરૈયા;
તિન ગૌવન કોવે દુષ્ટ હતે, હાદેના દયાજીનકે હિયદૈયા;
ગોવધ મોચન યત્ન કરો, નહિં ભારતકી અબ ડૂબતિ નૈયા. ૩

દોહરો.—ધર્મ શાસ્ત્રના નીમથી, પવિત્ર તેહ ગણાય;
કારણકે તેથી વધુ, જનહિત કાર્ય જણાય. ૪

સ—ખાય કે ઘાસ ઓ પાન સબે, જલપાન કરે જહાં તાલ તલૈયા;
સાંઝ ભયે ઘર આપકિં આવહિં, કોઇ ન ચાહય જાહિ દુહૈયા;
હૈજગદેવ સ્વરૂપગઉ, હાતાહિ સતાવત બાધકદૈયા;
ગોબધ મોચન યત્ન કરો, નહીં ભારતકી અબ ડૂબતિ નૈયા. ૫

દોહરો.—મોટા નાના મનુષ્યનો, રોગ રહીત રસ માત્ર;
સૌ જાણે સંસારમાં, ગાય ગુણનું પાત્ર. ૬

સ—સાંઝ સકારે સુધા સમ ગૌરસ, દેહિં દુઃખી નહિં નહિં કરૈયા;
જીતી રહે જબ લો જગમેં, તબલો ભવ સાગર દુઃખ નસૈયા;
મૃત્યુ ભયે હુઈ ચામ સબૈ, હિત પાય નમેં પડી પીર હરૈયા;
ગોબધ મોચન યત્ન કરો, નહિ ભારતકી અબ ડૂબત નૈયા ૭

દોહરો.—કલ્પલતાની પેરતે, પુરણ ગુણ પ્રકાશ;
પેખિ પોષક પ્રેમથી, હું પામ્યો હુલ્લાસ. ૮

સ—કાને અહે જગમેં અસમાનુ, જાહિન ભાવતિ પયધૃત દહિયા;
કાને નહીં અબ અન્નરૂચૈ, અરૂકો નહીં પ્રેમસે નેહ ધરૈયા;
દેસબકી એક દાતાગઉહો, સોચત નાહિ કોઈ ના દૈયા;
ગોબધ મોચન યત્ન કરો, નહિં ભારતકી અબ ડુબત નૈયા. ૯

દોહરો.—દૂધ તથા દહીં ઘી વિશે, જે જે સ્વાદ જણાય;
અમૃત તૂલ્ય આરોગતાં, તૃપ્તી તેથી થાય. ૧૦

હરીગીત છંદ.

કરજોર કરત પુકાર અબ બાત મો સુન લીજીએ,
મેં હું અનાથ, નાથ મેરી અરજમેં ચિત. દીજીએ;
કોઈ નહિ આર્ય મઝાર માંહીં રહ્યો મોહ દીખતાહે;
તાતેં બીને ભગવાન, મોરી રાખલો ગહિ હાથહે. ૧
અબ પડયો સંકટ હમહી ભારી, કયું ન દયા વિચારતે,
કહે લાય દિન દયાલ દિન નકી બીનય નહિ ધારતે;
દીન રાત યવન અનેક મારત, છોડતે નહિ એકહેં;
અબ રાખ લીજે સરન હમકું ચરન, તુમરો લેતહેં ૨

દોહા.—પ્રણુત પાલ સીખીકહા તુમને અટપટ ચાલ,
દીનનકી સુધ લેતના કેસે દીન દયાલ ૧
હમતો અબ હારી દઈ કરકર નાથ પુકાર;
જગમેં કાહુ નાસુની બહુત ભઈ લાચાર ૨
એહો કાલ કરાલ યહ ગતી અતીસે નીચ

મે ગરી બિન દિનકી, ક્યુંકટ વાવત ધીંચ. ૩

સો.—ટેરત તે બ્રજ રાજ ધોરી પીરી નામ લય,
બનમેં સંકટ આય પડો દૂર કીન્હો તબે. ૧
નાથ સુરત ક્યું ભુલ ગયે કહાં યહી બાર હો;
ભયો જાત નિર મૂળ કીજે બેગ સહાકો ૨
તજકે સરન તુમ્હાર અબ કહા કહીએ જાય કર;
લીજે સુરત હમાર. હે અંતર જામી પ્રભુ,
મોં ભક્તન પડી જહાં ગાઠ તહાં જાય રક્ષા કરી;
અનાથ કી બાર કેશી દેર લગાઈ તુમ. ૩

દોહા.—અંત સમે મેં આવતી હમહી તુમ્હારે કામ.
તાકો દુષ્ટન હાથસેં તુમ કટવાવત ચામ. ૧
કરત હમેરો શરીરકો તુમહુ નિશદીન દાન;
બેનીલજ્જ લય જાયકે, દેત કસાઈ ખાન. ૨
તુમ સમાન યા જગતમેં ઔર મુરખ ન આંન;
યાહી તેં અબ નીશ દીના જાત હમારે પ્રાન. ૩
મસ્ત રહો આનંદ સોં. ખાય દુધ મય ગ્રાસ,
વૃદ્ધ ભઈ લે જાયકર દેત કસાઈ પાસ. ૪

કવિત.—શ્વેત ગાય દાન કીન્હે સૌખ ભોગ પાવતુહેં
ધુમ્રદાંન કીન્હેસબે પાપહી બીલાતહેં.
શ્રશ્ન કરદાન કીન્હે પુત્ર પૌત્ર પ્રાપ્ત હોત.
પીતદાંન કીન્હે સેં દારિદ્ હુંન સાતહૈ,
નીળદાન કીહીને સેં ધરમકી પ્રવૃત્તી હોત,
નાના બર્નદાન કીન્હે પ્રાણી મોક્ષ પાતહૈ.
યવન તાહિ મારે આર્ય દયાના બિચારે.
હાય ગૌકો ન જાનેં તો જાંનેં કોન જાતહૈ. ૧
અમૃત સમાન, પય પાન દેત સજ્જનકું

તાહિ તેં બલ ઔર આયુષ્ય બઢાત હેં.
સુંદરતાં કાંતિ હોત પાપકો ન રહે લેસ.
જાતેં હોત મંગલ અમંગલ રહાત હેં.
મેરે મદ્દ પુત્રબલ પેંદા સબ અન્ન હોત.
રૂષ્ટ પુષ્ટ ભયે જાંતે તાકોના દીખાત હે. યવન. ૨
સત જુગમે પાપ બડો રૂપ ધર્યો તબ
વિશ્નુંઢિગ આય કર પુકારો ભૂમાત હે;
ધાર નરસિંહ રૂપ ખંભ ફાડ પ્રગટ ભયે,
હિરનાકુસ માર રાખ લીનોં ધર્મ સાથહે.
ત્રેતાયુગ એક ગાય સિંહને જો ઘેરો તબ,
રઘુપત બચાઈ તાહિ બાન સંધાત હે; યવન. ૩
મેરે હિત ભૃગુપતિ સહસ્ત્રબાહુ માર્યો તબ,
ક્ષત્રિ ન બીહીન ભૂમિ કીન્હી વિખ્યાત હે;
યુગ દ્વાપરમેં શ્રી કૃશ્ન, ચંદ ચરાઈ મોકું.
લે લેકર નામ ધોરી પીરી જો જાતહે,
અબ તો કલી કે બીચ પાપીસોં ભરીહે ભૂમિ;
અબ કોઉ રક્ષાકો કેરયાના દિખાત હે યવન. ૪
પ્રથમ તો લાભ પ્રાન હમારે બચાવનકો,
દુજે યહ ધર્મ તુમ સનાતન કહાત હે;
તીજે તો ઉત્તમ દેખો દૂધ દહી ઘૃત હોત.
તાહીતેં શરીર પુષ્ટ સબકે દીખાતહેં
ચોથે મોંગોબરસેં સુદ્ધ સ્થાન હોત નિત;
પાંચે પુંછગહી કર બૈતરની તરાતહેં. યવન. ૫
સોય કહાં રહેહો નિદ્રા બસ હોકે તુમ તો;
માતા તુમ્હારી દ્વાર ઠાઢી ચીલ્લાતહેં;
દુષ્ટને સતાઇ દેખો દુઃખ બહુ પાવતહે;

અકુલાત અબલ અનાથ અબ ભારીહે;
તુમહો નિર્લજ હોગયે ક્યું કઠોર ચિત્ત;
ગૌકી પુકાર સુન, સર્મ કુન પાતહે ચવન. ૬

છંદ એકત્રીસો સવૈયા.

પીતા તાહરો પ્રેમ તજીને પડ્યો કેદ હીંમત હારી,
ફરે ફાવતો કેવી રીતે શસ્ત્ર અસ્ત્ર હાથે ધારી;
બડબડતો પણ બંધ થયો છે કાળ ક્રોધને તે મારી,
ભારત તુંતો ભારે ભડવો તોય ભમે ભભકો મારી. ૧
મ્લેચ્છ હાથે માતા પડિયાં માલિક મળવાથી મોળો,
લાજ બચાવા લડી લડીને પગે પથારે તે ખોળો;
મદદ માટે બુમો બહુ મારી પુત્રને નામને પોકારી, ભારત. ૨
સહાય ન મળતાં કર્યું નાતરૂં પુર્વ પ્રેમને તે ત્યાગી,
તોય દયા નવ દીલમાં લાવે પતિ પાપિયો દુર ભાગી;
સર્વસની સાથે પણ લીધા અલંકારને ઉતારી, ભારત. ૩
અન્ન વસ્ત્રની કરી આખડી તલ ભર તુજને દેવાની,
લાખો કળમો કરી ચાલતી સર્વસ લુંટી લેવાની;
ભુખે મરતા ભ્રાતા તારા ભટકે થૈને ભીખારી, ભારત. ૪
દુઃખ રડવાને દુઃખિયા ભેળા થાય કદી ભ્રાતા તારા,
હરકત કરવા હડિયો કાઢે ખુડેલા થઈને ખારા;
ઉગરવાની હવે હાથમાં રહી નથી એકે બારી, ભારત. ૫
કોઈ મજુરી માટ રડેતો કોઈ રડે રોજી માટે,
કાલા વાલા કરતા ભટકે કારીગર વાટે ઘાટે;
કષ્ટ તણા દીન કાપે કડવાકાળ કોપ મનમાં ધારી, ભારત. ૬
ખાન દાન લઇ પાન દાનને રોજ ફરે દેતા દોટું,
પેટ તણી પીડા ટળવાને બોલે તે સાચું ખોટું;
ત્રીજોરીનું તળીયું દેખી ભુત થયાછે ભંડારી, ભારત. ૭

એકજ મર્કટ મારતાં માને હજાર જાનોની હાની,
બંધવ તારા બકરાની સહુ કરે ઇદની કુરબાની;
તોય તબીયત ખરા ખાનની રોજ રહે ખાટી ખારી, ભારત.૮
ઘર આખામાં ખાવા ન મળે મુઠી એકે ખોરી જાર,
તોય ઉપાડે મોટપ કેરો માન ધરીને માથે ભાર;
ખુણે બેસી ખરા ખેદથી રોજ રૂવે છે તુજ નારી, ભારત. ૯
ગાયોના પરતાપે પુરણ માણે તુંતો ખાશી મોજ,
નાશ થવાને તે વસ્તુનો મારે યવનો તેને રોજ;
જે છે દુધ દહીં ઘૃત આદી ખરા દ્રવ્યની દેનારી, ભારત.૧૦
દુધ ખઇને તે માતાનું માતો થઇને નામરદા,
દુધ હરામી થયો ડાયલા વંશ ખપાવીને વરદા;
માતા કેરી મમતા ત્યાગી વેરી પાપ તણી ભારી, ભારત. ૧૧
યવનો એના દેશ મંહી તો પાળે છે માતા જાણી,
અહીં તેહનો ઘાત કરે છે તુજને વિણુ પાણી જાણી;
એજ બતાવે તારી મોટી નરજાતિમાં નાદારી, ભારત. ૧૨
જે પરતાપે આર્ય મંહી તેં વંશ વધાર્યો બહુ મોટો,
યવનો ખોટો સ્વાદ પતાવા લાવે છે તેનો ટોટો;
રક્ષણ કરને ભક્ષણ માંડયું એજ ખરીથઇ ખુવારી' ભારત.૧૩
વ્યંઢળ બનીયો વંશ તેહથી હીંમત પોને સઉ હાર્યા,
કુળવંતાને વિદ્યાવંતા ભટકે છે માર્યા માર્યા;
કુણ વીણે છે કોઠીમાંના રાજ તણુાતો કોઠારી, ભારત. ૧૪
નથી જોરતો અરજ કરીને દુઃખ સરવનું નવ ટાળે,
વૈભવ કેરા દાડા સારા તે તુંતો ક્યાંથી ભાળે;
લાભ મહિ નહીં લક્ષ આપવુંતુ એજ ટેવ તુજને પ્યારી,
ભારત તુંતો ભારે ભડવો તોય ભમે ભભકો મારી. ૧૫

લાવણી—રોરોકર બિનતી ગઉ કરે નિજબેરી,

પ્રભુ દીન નકી સુધ લેત ખબર લેઉ મેરી. ટેક.
હમ દીન દુ:ખી બનજાય ચુંગિઆતી,
બિનટેરેસે મહા કાજ આપુ ચલી આતી;
તુમ જો કછુ ભોજન દેઉ વહીં હમ ખાતી,
ગૃહ છોડી આપુકો અંત કહી ના જાતી;
નિશ દિન હમ દેતી દુધ બની હૈંચેરી,
પ્રભુદીનકી સુધ લેત ખબર લેઉ મેરી. ૧
ઘૃત ક્ષીર દધી બિન હોય કામ નહિ કોઇ,
હમ અશુભ કો શુભ કરી દેય ખબરજો હોઇ;
હમ બાલક અપને જ્યાઇ મચવૈં ગોઇ,
કરકર બિલાપ ગઉમાત સભામેં રોઇ;
બે અપરાધિન કે ગલે છુરિ કર્યો ફેરી,
પ્રભુ દીનકી સુધ લેત ખબર લેઉ મેરી. ૨
સબ પુત્ર કરો તદબીર ગલે બચજાવે,
સબ ગોવધકે પુનિ શિર નીચે લચિજાવે,
જો જન રક્ષા કરે મુક્તિ ફલ પાવે,
એસે સુર સેષ મહેશ ગઉ ગુન ગાવે,
દેરી કયોં કરી હરીજન હમારી બેરી,
પ્રભુ દીનકી લેત ખબર લેઉ મેરી. ૩
હે દીન બંધુ બગવાન ગઉ હિતકારી.
મહિમાસે જીનકી ગોરક્ષા ભઇ જારી;
સબ લડે કસાઇ ગયે મુકદમાં હારી,
સુર હર્ષે બર્ષે સુમન હે જૈ જૈ કારી;
ગોરક્ષ કયોં સભામેં કહિ કહિ ટેરી,
પ્રભુ દીનનકી સુધ લેત ખબર લેઉ મેરી. ૪

જગદીશ રચી સુરભી જગ પાલક, ઘાલક હાય ન નેમ બિચારત

હોત્ત પ્રભાત બિચારનકો, અપરાધ વિના હકના હક મારત;
હે પ્રીય મિત્ર ઉબારો ઈન્હે, અબ દીન ગઉ તુમ ઔર નિહારત,
ચેતહુ શીઘ્ર અચેત રહો જનિ નાહિતો ભારત હોત હૈગારત, ૧
વેદ પુરાણ સુવિજ્ઞ ચેબાપત, ઔર કુરાન હું ટેર પુકારત,
ગાયકો દુગ્ધ હૈરોગ બિનાશક, જ્ઞાન પ્રકાશક બુદ્ધિ પ્રસારત;
તા હૂ પૈ હાય યવન અધિકાય હૈમારત ગાયન નેક બીચારત,
ચેત હુવીઘ્ર અચેત કહો જનિ, નાહિતો ભારત હોત હૈ ગારત. ૨

લાવણી ચાલ લંગડી.

ભરત ખંડમેં ગૌ હત્યાકા મહા પાપ જબસે છાયા,
નાશ હુવાહે દેશમેં સુખકા દુઃખ તબસે છાયા; ટેક
આર્ય બંશમેં પ્રથમ હુએ જો રૂષિ મુનિ સન્યાશી ત્યાગી;
ગૃહ ધન ત્યાગી, તપોબન જાય બસેબન બૈરાગી;
ત્યાર સૂત પરીવાર નારી જીનકી શુધ બુધ હરીસો લાગી,
તદપીન ત્યાગી એક ગોમાતુ જાનિશુ ભગુણ પાગી;
તાસુ પ્રતાપ ગોય બુદ્ધિ બળ બય શુભ ગુણ લક્ષણ પાયા નાશ
હુવાહે દેશમેં સુખ દુઃખ તબસેં છાયા. ૧
ગાય કુશી કે નુકસ અગર શાયર પુરે બૈયાન કરે,
બનિ મુફ્સિલ એક મજમુન કુતુ બના ચાર ભરે;
ભારત ગારત ગાય કુશીસે હુવા આશ્રમ વર્નટરે;
જોકૂ હુઆહૈ હાલતે બદતરમેં સબ લોગ પરે;
ઇસસે જ્યાદા કોન નુકસ ઘી ચર્બી મિલા મિલા ખાયા,
નાશ હુઆ આ દેશમેં સુખ દુઃખ તબસે છાયા. ૨
અભ ભાસો મો આલસ ત્યાગો કરો યતન સુખ પાવેકા,
ગોરક્ષા બીન, યાર ટરતા નહીં દુઃખ જમાનેકા;
ગોરક્ષાસેં દુધ દહી ઊસસે તાકત આનેકા,
બિન તાકત કે નહીંજ રિયા કોઈ દ્રવ્ય કમાનેકા,

તન દુરસ્તીકો અબલને મત હઈ ઉલમાને બતલાયા,
નાશ હુઆહૈ દેશમે સુખકા દુઃખ તબસે છાયા. ૩
લાલા મોહનલાલ સભાપતિને જગકા અપકાર કિયા,
ગોશાલાકા ભાર નિજકાજ ત્યાગજીન શીશ લીયા;
સ્વામી સહજાનંદ નવલસિંહ નગર નગર ઉપદેશ,
દિયા, પ્રકાશાનંદ સ્વામીને ગોહિત કારજ ખૂબ કિયા,
બહુત નગરમેં આલારામને ગોશાલા હૈ બનાવાયા,
નાશ હુઆહૈ દેશમેં સુખકા દુઃખ તબસે છાયા. ૪
તન મન ધનસેં સુનો આર્યજન, ગોધનકી રક્ષા કીજે,
જાસો ભારત પુષ્ટ હો દૂધ દહી ગોરસ પીજે;
નગર ગાવો પ્રતિ ગોશાલાહિત શુરૂયાર ચંદાકીજે,
ગોરક્ષા સભાબિચ આજ ડંકાદીજે;
કલિયુગ હોવે દુર ઉજાગર સત્યુગકી આવે છાયા,
નાશ હુઆહૈ દેશમેં સુખકા દુઃખ તબસે છાયા. ૫

શાર્દૂલવિક્રીડિત છંદ

ધર્માત્મા શુભધેનું રક્ષક મહારાજા દિલીપે અહા,
ગોરક્ષાર્થ અસહ્ય આમ અતિશે કષ્ટો સરીરે સહ્યા;
તે જાણી પ્રિય આર્ય બાંધવ ગણો, સદ્ધર્મ ચિત્તે ધરો,
સ્વશ્રેયાર્થે મહોપ કારિણી સદા ગાયોની રક્ષા કરો. ૧
અત્યાભાર ભણી ભલી નજરથી ભાળો ભાલા ભાઈયો,
સૌનું જીવત સુધી પોષણુ કરેયે ગાય માતાજીઓ;
કાંસો તમે છતાં બચાવ ન કરો તેઓ તણા જીવનો,
રે ગોરોદન સાંભળી ન કરૂણા આવે કૃતઘ્ની જનો. ૨

સ્રગ્ધરાવૃત.

સર્વાત્મા સન્નિયંતા નિરવયવ છતાં શીઘ્ર આ ભૂમિ માંહે,
ગાયોને રાક્ષસોથી અતિશયિત થતાં દુઃખ દેખી દયાએ;

જેણે ગોપાળનાથે મનુષ વપુ ધર્યું નંદના પુત્ર કાવે,
તે શ્રી ગોપાળ કૃષ્ણ પ્રભુ પદ સદયે વંદુ સદ્દભક્તિ ભાવે. ૧
ઇંદ્રે કોપે કરી જ્યાં પ્રલય સમયના તુલ્ય મેઘોઘ વૃષ્ટી,
ત્યાં જેણે કીધા ગોરક્ષણસુ ગિરિધારી રાખીને મિષ દ્રષ્ટિ;
જેથી ગોવિંદ પદ્દી મળી સુરભી થકી જેહને શ્વ પ્રભાવે,
તે શ્રી ગોપાળ કૃષ્ણ પ્રભુ પદ સમયે વંદુ સદ્દભક્તિ ભાવે. ૨

શાર્દુલ વિક્રીડીત છંદ.

આર્યા વર્ત્ત વિશેસના તન થકી, આ સિદ્ધ સદ્ ધર્મછે,
ગોરક્ષા કરવી સદૈવ સહુએ, સ્તુત્ય સત્કર્મ છે;
નિશ્ચે પૂર્ણું પરોપકારિણી જુઓ, ગાયો બિચારી ઘણી,
મ્લેચ્છો હાથ હણાય હાય હમણાં, રક્ષા કરો તે તણી. ૧
હે આર્ય પ્રિય બાંધવો સહુ હવે, જાગો સજો સ્વસ્થાતા,
નિદ્રા અસ્ત થતાં સમસ્ત થઈછે, રે અસ્ત ઉત્કૃષ્ટતા;
ઉત્કૃષ્ટત્વ નિદાંન પ્રભ્રતિછે, ઉત્પાદક પ્રાણિઓ,
તેઓનીજ જહાં સુધી થઇ નથી, સદવૃતિ એ ધાણીઓ. ૨
ત્યાં સુધી લેશ માત્ર ન મળે, કોઈ પ્રકારે કદા,
કાઢી દુર કૃત ઘ્નતા કહુ કરો, ગોસેવના સર્વદા;
માતાથી પણ કરે સત ગુણી, સત્પાલણું આપણી,
આપી દુધ દહી ઘ્રતાદિ તનથી, પીડા સહીને ઘણી. ૩
તેનો પાડ પૂરો ચુકી ક્ષય થવા, દેવો ઘટે શું અરે,
આભારી થઇને અવાચક તણી રક્ષા કરો સતત્વ;
 ાપીને પણ દામ હામ ધરણી ને પ્રાણ પોંતા તણા,
ગોરક્ષા કરતાં પ્રસન્ન થઇને સત્પૂર્વજો આપણા. ૪
વૃતાંતો શુભ ઐતિહા સિક શુણો વાંચો પુરીપ્રીતિથી,
કેવા ઉત્તમ વર્ત્તતા અવનિમાં, ગોરક્ષ કો નિતિથી;
સ્વપ્રાણા ધિક ધેનુ રક્ષણ કર્યું, પૂર્વે દીલીપે ખરૂં,

આર્યોને અવ ધારણાર્થે આં ગાયન સંગ્રબ કર્યું. ૫

ગાયપંદેશ.

આપણા દેશના પ્રાચીન કાળના રૂષિ મુનીઓ ગાયના વંશની ઉન્નતિ અને પ્રતિ પાલન કરવામાં ઘણા કુશળ હતા, અને તેઓ ગાયને દેવતાથી પણ વિશેષ માન આપતા; ભાક્તની સાથે સેવા ચાકરી કરવાને ઉપદેશ આપતા. ગાયના ઉપર અન્યાચર્ણું કર્યાથી, અથવા તેની સેવામાં ચુક કર્યાથી, તથા તેનું અપ મૃત્યુ થયાથી દંડ સ્વરૂપ પ્રાયશ્ચિતનું વિધાન કરી ગયા છે. તેઓ તેના વંશની વૃદ્ધિ કરવા માટે ઉત્તમ સાંઢને શ્રાધમાં છોડવામાં આવ છે. અને તેને ઇચ્છા પ્રમાણે ખાવાનું આપવામાં આવેછે, તેથી રૂષ્ટ પુષ્ટ અને બળવાન થાયછે. તેનાથી ગાયના ઉત્તમ વંશની ઉત્પતિ થાયછે. આગળ જેમ શ્રાધમાં સાંઢ છોડવામાં આવતા હતા તેમ હાલ કોઈ કોઈ છોડેછે, પરંતુ તેથી પહેલાંના જેવો ફાયદો થતો નથી; કારણ કે સાધારણ લોકો સાંઢનો ખર્ચ ઉપાડી શકતા નથી, તેથી તેઓ તેને ગામમાં છોડી મૂકેછે. શેહેરમાં મ્યુનિસિપાલીટી તેને પકડી તેની પાસે ગાડીઓ ખેંચાવેછે.

હમણાં દુર્બળ વાછડાથી ગાયને ગર્ભ ધારણ કરાવે છે તેથી ગાયની ઓલાદ દુર્બળ થાયછે. સારા સારા વાછડાને બાલ્યાવસ્થામાં ખાસી કરવામાં આવે છે. તેથી તેનાથી વંશ વૃદ્ધિ થતિ નથી.

દુજણી ગાયોનું ધાણું કરીને સઘળું દુધ દોહી લે છે, તેથી વાછડાંનું સારી રીતે પેટ ભરાતું નથી, અને તેથી તે આસ્તે આસ્તે દુર્બળ અને હીન વીર્ય વાળું થતું જાયછે. આ પ્રમાણે નાનપણમાં પેટ ભરીને દુધ ન મળ્યાથી ગાયની ઓલાદ હલકી થાય છે, તેનું આ પણ એક કારણ છે એમાં સંદેહ નથી, એ અમે ઘણી જગાએ જોયુંછે. ઘણીં જગ્યાએ ભુખથી દુબળાં થઈ મરણ પામેછે. આપણા દેશમાં એવી રીતે નાના પ્રકારથી ગાયની અવનતિનું કારણ જોવામાં આવેછે. ગાયના ઉપર આગળના કરતાં

આપણી ભક્તિ દિવસે ઓછી થતી જાય છે, એ મહા અનિષ્ટ થવાનો આરંભ થયો છે. આપણા શાસ્ત્રકારોએ ગાયની ભક્તિની સાથે સેવા ચાકરી કરવાની સલાહ આપી તે કેવી દૂર્શિતાનું કામ કર્યું છે? તે આપણે એકવાર પણ વિચારી જોતા નથી તેઓનું દરેક કામ મંગળ મયછે; આપણે આ મંગળ મય કાર્ય ત્યાગ કર્યાથી પગલે પગલે વિપત્તીમાં પડીએ છીએ, તથાપિ આપણે તેઓનો ઉપદેશ પ્રતિપાલન કરતાં નથી, એટલુંજ નહિ પણ તેઓને દુસ્કાર વાળા સમજીને ગાળો દઇએ છીએ.

એક વર્ષમાં એકલાખથી પણ વધારે ગૌવધ થાય છે. આ શું ઓછો ગજબ છે? !!!

અહો આર્યવીર પુરૂષો એ તમારાથી કેમ સહન થઇ શકે છે? શું લાખો ગૌહત્યાથી પણ તમારી ધર્મ સંબંધી લાગણી નથી દુખાતી? શું વધસ્થંભ ઉપર લટકેલી ગાયને બરાડતાં અંતસમયની બુમથી તમારી દયાની લાગણી કાંઇજ ઉશ્કેરાતી નથી? શું ગૌવધથી તમારાં ખેતીવાડીનાં સાધનોમાં મોટી હાની નથી થતી? શું લાખો પ્રસિદ્ધ ગૌવધથી તમે તન ધન સંબંધી નબળાઇના મહાદુષ્ટ રોગે અને નિરૂદ્યોગીપણાથી ખુવાર નથી થયા?

ખરેખરા શૂરા રજપૂતોથી, વિદ્વાન બ્રાહ્મણોથી, જગજીવન વણીકોથી અને નીમકહલાલ મેહેનતુ સજીવન દોલતના ખજાનચી ખેડુતોથી કારીગરોથી જે સ્થાન આર્ય મહા તેજસ્વીતા દેખાડતું હતું તે હાલ નિસ્તેજ થયેલું છે. સત્વ રહિત બનેલું, મોટી વિટંબણામાં પડેલું છે એ કેટલું શરમ ભરેલું કહેવાય? !!!

જે વિર પુરૂષોના અંગમાં માત્ર અંદેશાથી પ્રબળ રાજ્ય સત્તાધારી સામા બાથ ભીડવાની સાહસિક બુદ્ધિ ઉદ્દીપન્ન થઈ હતી; રે? તેઓ હાલ ગૌવધનાં પ્રસિદ્ધ સ્થળોને નીહાળીને અને તેમાં અંત સમયની "ભાંભાંભાં" બુમો સાંભળીને તેમ

શાંત બેઠા છો!! તેમનું વિરત્વ ક્યાં ગયું છે?! શુરા નર ક્યાં ભરાઇ બેઠા? અરે! ઉઠો ઉઠો પરમકૃપાળુ મહારાણી પાસે ગૌવધ બંધન કાયદો માગવા દોડો!! રે! બ્રાહ્મણો તમારા સજીવન મંત્રને સમરો! પરશુરામ પરાક્રમીને સંભારો અને પવિત્ર જગદંબાદેવી જે કામધેનુ સવારના સૂર્યદેવના રાજ્ય સમારંભ સમયેજ હજારો અસુર હાથમાં છરીઓ લૈઈને મારવા તૈયાર થાય છે તેમને અટકાવોરે! તેઓને ગાયનાં દર્શનનો લાભ પણ ન લેવા ધો. જે ક્ષત્રિઓ શૌર્યહિન બની ગયાછે તેમને પુરૂષાર્થનું પાણી ચડાવો. ભાઇઓ તમારૂં ઉપદેશનું કામ તમે કેમ ભૂલી ગયા છો? લાડુનુ સપાટા મારી પારકુ ઘરઉજડ કરવામા તમારી બુદ્ધી કુસલ છે રેભુદેવ નામને લજાવનાર જરા વારીકાઇની મજરથી બીગાર કરી જુઓ તો સજાસે.

તમારૂં યજ્ઞઆદિક વૈસ્યદેવ વગેરે મહાન પ્રતાપી બ્રહ્મદેવો અગ્નિહોત્રીઓ ક્યાં થાયછે? શુરવીર ક્ષત્રી જાયા ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતિપાળરાય રાણાઓ? તમારા રાજ્યમાં આ શું અંધેર? વિવેકી વણીક શેઠિયા મહાજનો-જીવ દયા પ્રતિપાળ ધર્મનુની ભાઈઓ તમે ઠેકાણે ઠેકાણે પાંજરાપોળો વગેરે અવાચય પ્રાણીઓનો બચાવ કરવાનાં સ્તુતિપાત્ર સ્થળો બંધાવેલાં છે અને ઉદેશ કેટલે દરજે પાર પડે છે અને તેમાં તેટલી ખામી છે તે પંચ મારફત તપાસ તો કરો !!!

દેશની ચડતીની વાતમાં તમે દયાનો જેટલો ઉપયોગ કરો છો તેટલો કરવા ધારો તો "એક પંથ દોકાજ" એવો હેતુ પાર પડેછે-મોટી મોટી ગૌશાળા બંધાવો ગાયના દુધ દહીં ઘી વીગેરે જે અગાઉ હાસ કરતાં ત્રમણાં ચોગણાં મળતાં તેવીજ રીતે હાલ તમારૂં બજાર સતેજ કરી મુકો?

પ્રિય આર્યવીર પુરૂષો ધર્માત્માજનો તમે વિચાર કરોકે આપણી દયાપાત્ર સ્થિતિ તથા સંતત્તિની નબળાઇનાં કારણુનાં મુખ્યત્વે કરીને જેજે બાબતોનો શોધ થયેલો છે તેમાં આપણુ એક એવું તો અવસ્યનું કાર્ય આગળ આવ્યું છે કે ગૌરક્ષણુની બે દરકારી થાયછે, તે અત્યંત ખેદકારક બીના છે.!!

ગાયથી થતા ફાયદા.

ભાઇઓ નીચેના હિસાબપરથી તમને સમજાશે કે એક ગાયના નાશથી કેટલું નુકશાન થાય છે. જો દીન પ્રતિદીન ગૌવધ સંબંધી બેદરકારી રાખતા જઇશું તો ભારત વર્ષ કેટલા ખાડામાં પડતું જશે ! આ હિસાબે થોડા કાળમાં કેવી દુર્દશાને પામશે ?!!!

એક ગાયના નાશથી તેની પાંચ પેઢીના હિસાબે દુધનું કેટલું નુકશાન થાય છે.

પેઢી	ગાયની પેઢીવાર સંખ્યા.	તેમનું માસિકદુધ રોજનુંસરાસરી શેર ૫ લેખે.	તેમનું વાર્ષીક દુધ.	તેમની જીંદગીમાં દુધની જીંદગીની સરાસરી વર્ષ ૧૨ની.	તે દુધની કીમતનો અડસટ્ટો મણ ૧ ના રૂ. ૨॥ લેખે.
		મણ	મણ		રૂા.
૧	૧	૩॥	૪૫	૫૪૦	૧૩૫૦
૨	૬	૨૨॥	૨૭૦	૩૨૪૦	૮૧૦૦
૩	૩૬	૧૩૫	૧૬૨૦	૧૯૪૪૦	૪૮૬૦૦
૪	૨૧૬	૮૧૦	૯૭૨૦	૧૧૬૬૪૦	૨૯૧૬૦૦
૫	૧૨૯૬	૪૮૬૦	૫૮૩૨૦	૬૯૯૮૪૦	૧૭૪૯૬૦૦
	૧૫૫૫	૫૮૩૧	૬૯૯૭૫	૮૩૯૭૦૦	રૂ. ૨૦૯૯૨૫૦ દુધનીકીમત.

પાંચ પેઢીની સંખ્યા પંદરસે પંચાવન તેનું સઘળાનું માસીક રોજ સરાસરી શે. ૫) પાંચ લેખે પાંચ હજાર આઠસેં સવા એકત્રીસ મણ તે લેખે વાર્ષીક ઓગણોત્તેર હજાર નવસેં પંચોતેર મણ દુધ ને તેમની જીવનદોરી બારવરસની ગણુતાં જીવંન પર્યંત દુધ ત્યાશીહજાર નવસેં સીતેર મણ દુધ થયું તેના દર મણે રૂ. ૨॥ અઢી ઉપજે તો કુલ રૂપીઆ વીસ. લાખ નવાણુંહજાર બસેં પચાસ પાંચે પેઢીના દુધના ઉપજેછે.

એક ગાયના નાશથી તેની પાંચ પેઢીના હીસાબે "અનાજનું" કેટલું નુકશાન થાય છે.

પેઢી	પેઢીધર બળદોની સંખ્યા.	તેમનાથી ઉત્પન્ન થતા બળદોની જોડીની સંખ્યા.	તેમનાથી થતી અનાજની વાર્ષીક ઉત્પત્તિ જોડી ૧ના મણ બંગાળીલેખે	તેમની જીંદગી સરાસરી ૧૦ વર્ષ તેનું કુલ ઉત્પન્ન અનાજથાય તેના અડસટો મણના રૂ ૨ લેખે.
			મણ	રૂ.
૧	૧	૩	૬૦૦	૧૨૦૦૦
૨	૬	૧૮	૩૬૦૦	૭૨૦૦૦
૩	૩૬	૧૦૮	૨૧૬૦૦	૪૩૨૦૦
૪	૨૧૬	૬૪૮	૧૨૯૬૦૦	૨૫૯૨૦૦૦
૫	૧૨૯૬	૩૮૮૮	૭૭૭૬૦૦	૧૫૫૫૨૦,૦૦૦
	૧૫૫૫	૪૬૬૫	૯૩૩૦૦૦	રૂ. ૧૫૮૨૩૯૨૦૦

એક ગાયની પાંચ પેઢી ધર બળદોની સંખ્યા પંદર પંચાવન તેથી ઉત્પન્ન થતા બળદોની જોડીની સંખ્યા ચારહજાર છસેં પાંસઠ અને દર જોડીથી ઉત્પન્ન થતું વાર્ષીક અનાજ સરાસરી બંગાળી મણ. ૨૦૦) લેખે કુલ નવલાખ તેત્રીસહજાર મણ અનાજ થાય તે તેમની જીંદગાની અડસટે દરવર્ષ ગણતાં અને દર મણના આશરે રૂ ૨) બંગાળી મણ લેખે ગણતાં કુલ રૂપીયા પંદરકરોડ બાસીલાખ ઓગણચાળીસહજાર બસેં રૂપીઆનું નુકશાન થાય.

રૂ. ૧૫૮૨૩૯૨૦૦ અનાજની કીંમત ઉપરના કોઠા મુજબ.
રૂ. × ૨૦૯૯૨૫૦ ગાયનું દુધ તેની કીંમત આગળનાકોઠામુજબ
રૂ. ૨૦૭૫૯૨૫૦ એક ગાયનું પાંચ પેઢીનું ઉત્પન્ન.
× ૧૦૦૦૦૦ ગાયો એક વર્ષમાં વધ હીંદમાં થાય તે.

રૂ. ૨૦૭૫૯૨૫૦

ઉપર પ્રમાણે એક ગાયની પાંચ પેઢી વેપે જે દુધ અને અનાજનું નુકશાન—રૂપીઆ બે કરોડ સાતલાખ ઓગણસાઠ હજાર બસેં પચાસ—તેવી એકલાખ ગાયનો વધ થતાં તેથી એકલાખ ગણી રૂપીઆની સંખ્યાનું નુકશાન થાય છે.—બેશંકુ સાત વિખર્વ પાંચ ખર્વ નવ અબજ પચીસ કરોડ—!!! વૈદક પ્રમાણે દુધવાળા પ્રાણીઓમાં કોણ વધારે ને સારૂં દુધ દેછે તે.

નબંર.	જાતિ.	કેવું ને કેટલું દુધ.
૧	સ્ત્રી	તેના બચ્ચાંને માટે માંડ દુધ પુરૂં પાડેછે.
૨	ગાય	ઘણું મળી શકે તેમજ બાળક તથા બીમાર અને ઘોડાંને ઉપયોગીછે તેમજ પક્ષ રોગને માટેતો દવાજ છે.
૩	ઘોડી.	તેનાં બચ્ચાંને પણ મુશ્કેલીથી પુરૂં પાડે છે.
૪	ગધેડી.	ઘણું મળતું નથી તેમ જલદી બગડી જાયછે બાકી બચ્ચાંનાં ખાંસીના રોગ માટે સારૂં છે.
૫	બકરી.	બદસ્વાદછે પણ બાળકના પોષણ માટે સારૂં છેપણ ઘણું મળતું નથી. ને જલદી બગડેછે.
૬	મેઢીયા ઘેટી.	ઘણું મળતું નથી. જલદી બગડી જાયછે તથા બદસ્વાદ છે તેમજ પચવામાં વાર લાગેછે.
૭	કુતરી.	મળવું અસંભવીત છે મુશ્કેલીથી દવા તરીકે મળી શકે છે.
૮	ભેંસ.	ઘણું મળી શકે પણ બાળક, બીમાર અને ઘોડાના કામનું નથી. બાદી કરેછે. ચરબી વધારે છે. સુસ્ત છે, બુદ્ધિ બગાડે છે.

સમાપ્ત.